

Територія слова

Електронний інформаційний бюлетень

№ 3, спеціальний випуск, 2016

Шевченкове слово було і є таким же свіжим, діючим та закличним.

«Золото добувають із землі, а знання - із книг»

Вірші Шевченка завжди остаються цікавими для сучасників. Справдилося пророкування геніальної Лесі Українки, висловлене в поезії «На роковини» (1911) з нагоди 50-річчя з дня смерті, Тараса Шевченка:

*Усе знесла й перемогла
його любові сила.
Того великого вогню
і смерть не погасила.*

Українська класична література всім своїм розвитком блискуче підтвердила це. Панас Мирний, Павло Грабовський, Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Леся Українка з гідністю несли творчі заповіді Тараса Шевченка, збагачуючи скарбницю світової літератури.

Творчість Тараса Григоровича та його вірші влилися в нашу променисту повсякденну дійсність, як могутня ріка вливається в океан. Зараз, як ніколи, розкривається величезна цінність тих високих вимог до людини, які проголосив Шевченко. «Алмазом добрим, дорогим сяють очі молодії» мільйонів Шевченкових нащадків—славних своїми ділами.

«Сьогодні, - говорив Павло Тичина, - думи Тараса Григоровича Шевченка є нероздільні від дум нашого народу. І тому народ так часто і так охоче в творчі хвилини звертається до свого поета». «Нев'януця художня спадщина Кобзарєва, - писав Олесь Гончар—органічно входить у духовне життя нашого суспільства, яке ставить собі на меті виховати людину високих моральних якостей, людину трудолюбиву, мужню, чесну, вільну від обтяжливих пережитків минулого».

Прилучення до світу прекрасного, вірші Шевченка, є важливим чинником морального удосконалення особистості, а значить, і суспільства. Чистою і чесною, гуманною і правдивою, працьовитою і товариською, сповненою власної гідності і пошани до всіх, хто працює, повинна бути людина.

В цій щедрій на любов, добро, приязнь і взаємну підтримку людині, те, про що мріяв, до чого прагнув досягти всією своєю творчістю Тарас Григорович Шевченко. Це—краса, велика, всемогутня сила прекрасного. Нагадаємо, що у своєму Щоденнику (18 листопада 1857 року) Шевченко захоплено вигукує: «Какое животворно чудное злияние красоты на душу человека!» Краса—це вияв найвищої радості життя.

Вірші Шевченка та його творчість є живою й діючою силою. Це прекрасно висловив Максим Рильський: *...В сім'ї великій,*

*У цвіту садів прекрасних
Буде жити він вовіки,
Як безсмертний наш сучасник.*

В Тарасі Григоровичі Шевченкові ми бачимо нашого сучасника і соратника; він дорогий, близький нам своїм немеркнучим словом, та своїми віршами, його слово звеличує красу боротьби і перемоги, виховує найкращі людські почуття, закликає до дружби і творчого співробітництва народів світу.

Зміст випуску:

Шевченкове слово було і є таким же свіжим, діючим та закличним.....	1.
Райбедюк Г.Б., Соколова А.В., Заболотна Д. Студентські наукові читання з нагоди Дня народження Тараса Шевченка.....	2.
Нове слово в шевченкознавстві.....	4.
Райбедюк Г.Б. Шлях до істинного Шевченка: Інтелектуальний дарунок Ізмайльському державному гуманітарному університету.....	5.
Чорна Л.В. Історико-державницькі візії Кобзаря.....	6.
Томчук О.Ф. Повідкриваємо сторінки наукового шевченкознавства.....	7.
Погорелова А.Д. Слово Шевченка в сучасному освітньому просторі.....	7.
Мазоха І.С. Слово Тараса Шевченка — код національної ідентичності українців.....	8.
Циганок І.Б. Шевченкове слово як мовно-естетичний знак.....	8.
Шевченкове слово в дії.....	9.
Вельчева М. Слово Шевченка і слово духовних отців.....	10.
Заболотна Д.У. полоні Кобзарєвого слова.....	10.
Терзі Г. Із словом Кобзаря у серці.....	11.
Слово Кобзаря у світовому просторі.....	11.
Нащадки шевченкового слова	
Коваль М. Країни [Вірш]	12.
Кравченко Н. Поезія [Вірш]	12.
Засовенко В. Плекайте браття рідну мову [Вірш]	12.

Студентські наукові читання з нагоди Дня народження Тараса Шевченка

«Шевченків міф на сьогодні – головний духовний набуток України загальноцивілізаційного значення. Яким чином «спрацює» його «програма» в новому тисячолітті залежить, не в останню чергу, від того, якою мірою він буде нами пізнаний і опанований»

(Оксана Забужко).

Традиційним в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, як, власне, й у всій Україні та світі, було відзначення Шевченкових роковин. Його кульмінацією стали студентські наукові читання, організовані кафедрою української мови і літератури й проведені 11 березні цього року. Його модератором виступила доцент кафедри Соколова Алла Василівна, доповідачами – студенти факультету української філології та історії.

Відкрила читання перший проректор ІДГУ, кандидат філологічних наук, доцент Кольцун Наталія Михайлівна. Вона відзначила велич поетичного слова Великого Кобзаря, його магічну силу й неповторність, значущість для кожної людини й українського народу загалом. Із вітальним словом до учасників форуму звернулась проректор з науково-педагогічної роботи, доктор історичних наук, професор Циганенко Лілія Федорівна, котра підкреслила, що велика відповідальність бути нащадком Шевченка й водночас щастя відчувати генетичну спорідненість із його генієм. Декан факультету кандидат історичних наук, доцент Чорна Ліана Володимирівна акцентувала увагу на вагомій ролі Шевченка у становленні національної ідентичності українців усіх поколінь, на формуванні національної свідомості сучасної молоді.

Завідувач кафедри української мови і літератури кандидат філологічних наук, професор Райбедюк Галина Богданівна у своєму виступі зосередила увагу аудиторії на тому, що фундаментально незмінним для Шевченка був націєохоронний етос. Вона, зокрема, зазначила, що «постать Шевченка, для української нації – «фігура Мойсеевого формату». Він був (та й залишається), за влучними спостереженнями неповторного Івана Франка, «немов великий факел з українського воску, що світиться найяскравішим і найчистішим вогнем європейського поступу, факел, що освітлює весь новітній розвиток української літератури».

Як імператив прозвучав виступ доцента кафедри української мови і літератури Соколової Алли Василівни, який вона завершила промовистими словами Оксани Забужко: «Шевченків міф на сьогодні – головний духовний набуток України загальноцивілізаційного значення. Яким чином «спрацює» його «програма» в новому тисячолітті залежить, не в останню чергу, від того, якою мірою він буде нами пізнаний і опанований».

Несподіваним дарунком для всіх присутніх стало привітання, яке надіслав доктор філологічних наук, професор кафедри української та класичних мов Національного університету біоресурсів і природокористування України, академік Академії вищої освіти України, *почесний професор ІДГУ* Кіраль Сидір Степанович: «Дорогі учасники Шевченківських читань найкращого університету Південного регіону України! Високостойні організатори цього заходу! Сьогодні Ви поринете у духовний світ геніального сина України, нашого Пророка ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, оборонця українського слова й незламного духу, який так гордо демонструє усьому зажірілому світовому політикуму велич України [...] Вчімося у Шевченка по-справжньому любити Україну, нашу мову, плекаймо у наших серцях гордість, що належимо до великого народу [...] Саме Ви, молодь, маєте усвідомити, що ніхто не побудує нам достойної держави, маєте зробити це Ви, славна молодь Ізмаїльського університету, виконавши духовні заповіді великого й геніального пророка – ШЕВЧЕНКА! Слава Шевченкові! Слава учасникам читань! Слава Україні! З любов'ю до Вас Сидір Кіраль, почесний професор Ізмаїльського університету...».

Доцент Соколова Алла Василівна ознайомила учасників наукових читань із набутками у галузі шевченкознавства, зокрема монографіями відомого вченого-літературознавця, почесного професора ІДГУ Клочка Дмитра Григоровича («Поетика візуальності Тараса Шевченка». – К., 2013 р.; «Шевченкове Слово : спроби наближення». – Кіровоград, 2014 р.), збірником статей Дудка В. І. «Тарас Шевченко : джерелознавчі студії». – К., 2014 р. та іншим академічними та науково-методичними працями. Провідний бібліотекар ІДГУ Малярова Раїса Андріївна презентувала Шевченківську енциклопедію в 6 т. (К., 2012-2015 рр.), яку було подаровано нашому університету Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка, ознайомила з новими шевченкознавчими надходженнями до бібліотеки університету, а також повідомила про спецвипуск тематичного бюлетня «Територія слова», присвяченого Т. Шевченку.

Чарівним дарунком став поетичний калейдоскоп – читання поезій Тараса Шевченка різними мовами (українською, німецькою, англійською, болгарською та румунською) студентами факультету іноземних мов. Нашою гостею була учениця ЗОШ № 2 м. Ізмаїл Голошумова Катерина, яка заповонила присутніх проникливим читанням Шевченкових рядків.

У наукових доповідях магістранти кафедри (Бобогло М., Вельчева М., Грекова А., Чеботар К.), студенти II-IV курсів (Гаврилова Н., Коваль М., Петрова Г., Снігарьова Ю., Терзі Г. та ін.) торкнулися різних аспектів сучасного шевченкознавства (*антропологічні домінанти художнього дискурсу Т. Шевченка; естетична енергія поетичних текстів Т. Шевченка*), мови творів Шевченка (*лінгво-культурологічні параметри звертань у художній мові Тараса Шевченка*), особливостей рецепції та інтерпретації його спадщини (*наукова шевченкіана Михайла Драй-Хмари; постать Т. Шевченка в науковій рецепції Ірини Калинець; фактографічні аспекти джерелознавчих студій В. І. Дудка*).

Студенти історики представили цікавий матеріал із презентацією про світове визнання Шевченка (Капаціна О.), повідомили деякі нові факти із біографії Кобзаря (Семенов М.).

Заключним емоційним акордом інтелектуального свята стала лірична пісня на слова Т. Шевченка

«Бандуристе, орле сизий», яку виконала студентка II курсу факультету української філології та соціальних наук Кравченко Х.

Матеріал підготували: **проф. Райбедюк Г. Б., доц. Соколова А. В., студентка III курсу Заболотна Дарія.**

Нове слово в шевченкознавстві

У межах читань відбулася презентація наукових джерел - вершинних явищ сучасного шевченкознавства.

Куцевол О. М. Вивчення життя і творчості Великого Кобзаря через художню рецепцію літературної шевченкіани : [посібник] / Ольга Куцевол. – Вінниця : ТОВ «Консоль», 2013. – 256 с.

Пропонована книга є спробою сучасного висвітлення життєтворчості Шевченка в літературознавчому та художньо-біографічному вимірах. Поєднуючи матеріал, автор спирається на найновіші досягнення українського шевченкознавства та художні твори вітчизняних митців про Великого Кобзаря.

Клочек Г. Д. Шевченкове Слово: спроби наближення / Григорій Клочек. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 416 с.

Книга відомого літературознавця Г. Клочека складається зі статей, кожна з яких присвячена окремій поезії Шевченка. Дослідник вдається до уповільненого аналізу художнього тексту. Найуважнішим чином він вдивляється у його функціонування завдяки застосуванню інноваційних дослідницьких технологій.

Нахлік Є. К. «І мертвим, і живим, і ненародженим», і самому собі» Шевченкове ословлення минулого, сучасного й майбутнього та власної екзистенції / Євген Нахлік ; НАН України. Інститут Івана Франка. – Львів, 2014. – 471 с.

Книга складається з розвідок, у яких на основі сучасних наукових підходів осмислюються актуальні проблеми дослідження літературної творчості Шевченка (романтизм, реалізм, революціонізм, художній історизм, міфомислення, профетизм, поетична футурологія, христологія, каріологія та антропологія, екзистенціалі буття), розкривається поетове осмислення власної долі, художній світ окремих віршів і поем.

Історія української літератури : у 12 т. Т. 4. Тарас Шевченко / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; авт. вип. : Іван Михайлович Дзюба; редкол. : Віталій Григорович Дончик (голова); Микола Григорович Жулинський (наук. ред.) – К. : Наукова думка, 2014. – 782 с.

Четвертий том «Історії української літератури» у 12 томах присвячено одній постаті – Тарасу Шевченку. І. Дзюба здійснює літературознавчу інтерпретацію творчої спадщини Кобзаря у поєднанні з розповіддю про його життєвий і творчий шлях, з'ясовуючи природу його феноменальної популярності та впливу на умови і почуття багатьох поколінь українців.

Вертій О. І. Тарас Шевченко в національній свідомості українців / Олексій Вертій. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2015. – 79 с.

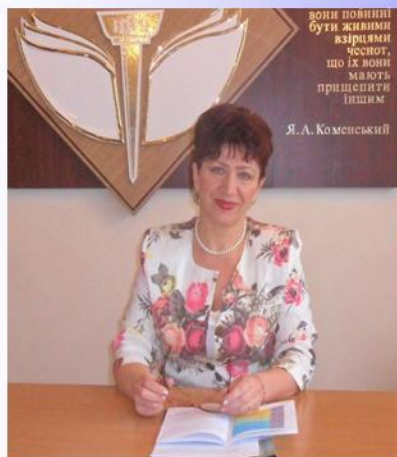
На підставі життя і творчості Шевченка, спогадів про нього, листів, документів, даних анкетного опитування в книзі вперше в українському шевченкознавстві визначаються джерела, структура та діалектика його присутності в національній свідомості українців.

Дудко В. І. Тарас Шевченко : джерелознавчі студії / Наук. ред. Олесь Федорук / Віктор Дудко. – К. :

Критика, 2014. – 416 с.

Цей збірник складається з тридцяти статей, у яких автор – знаний київський історик літератури і джерелознавець Віктор Дудко – запроваджує нові матеріали до життєпису Тараса Шевченка, досліджує питання текстології, заглиблюється в історію шевченкознавства.

Шлях до істинного Шевченка: Інтелектуальний дарунок Ізмаїльському державному гуманітарному університету

Важливою подією в освітньо-науковому та культурно-мистецькому житті Ізмаїльського державного гуманітарного університету та громадськості усього Придунав'я стала презентація академічної «Шевченківської енциклопедії» у шести томах (2012-2015 рр.), підготовленої Інститутом літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ за участю шевченкознавців материкової України та діаспори. Енциклопедія, безсумнівно, є унікальним фундаментальним дослідженням, у якому вперше системно й усебічно висвітлено біографію та світогляд Т. Г. Шевченка, ґрунтовно проаналізовано всю його творчу спадщину, об'єктивно оцінено здобутки вітчизняного та світового шевченкознавства. Це насправду безпрецедентний за повнотою охоплення матеріалу та рівнем фахового осмислення науковий проект, успішно

реалізований науковцями високої академічної установи України.

В одному з інтерв'ю голова редакційної ради «Шевченківської енциклопедії», директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академік Микола Григорович Жулинський говорив: «Зізнаюсь, що від «Шевченківської енциклопедії» ми очікуємо чималий суспільний резонанс. Віримо, що ця видавнича серія буде потрібна й цікава не тільки науковцям, викладачам, студентам, учителям та учням. Але кожному, хто має бодай найменший сентимент до Тараса Шевченка та взагалі до України. Запевняю: той, хто візьме до рук усі шість томів, буде вражений та одночасно розгублений, дізнавшись, що за 47 років життя Тарас Шевченко залишив стільки (!) літературно-мистецької спадщини; наскільки широко був пов'язаний з колосальною кількістю людей – із друзями, тими, хто цікавився його життям і творчістю. Також українець, почитавши енциклопедію, буде вражений, як глибоко сучасний Шевченкові світ цікавився його постаттю, захоплювався ним, намагався більше пізнати його світогляд. Шевченко – це не тільки національне, це – планетарне явище...».

Тепер, маючи в активі таке унікальне джерелознавче видання, і викладачі-гуманітарії, і студенти-філологи, й учителі-словесники отримали унікальну можливість осягнути велич Кобзаря поза ідеологічними та літературознавчими міфами. Тож хочеться сподіватись, що «Шевченківська енциклопедія» стане для ізмаїльців – усіх, кому небайдужою є доля національної культури – найближчим шляхом до об'єктивного сприйняття та адекватного розуміння істинного Шевченка.

Матеріал підготувала
професор Галина Райбедюк.

Історико-державницькі візії Кобзаря

Постать Тараса Шевченка для української нації, української історії та нашого майбуття є титанічною та визначальною. Своім життям і творчістю (як поета і художника) Великий Кобзар дав українству душу.

Нащадок козацького роду, Т. Шевченко з дитинства закарбував у своїй пам'яті свідчення ще живих учасників і очевидців гайдамацького руху, захопився історією рідної землі. Під час навчання в Академії мистецтв, роботи в Київській археографічній комісії і участі в Кирило-Мефодіївському братстві інтерес до історії тільки посилювався. Тарас Шевченко добре знав і захоплено відгукувався про «Запорожську Старину» І. Срезневського, «Історію Русів», був обізнаний з дослідженнями М. Маркевича, М. Максимовича, О. Бодяньського, М. Костомарова, М. Іванішева, П. Куліша.

Не будучи професійним істориком, Т. Шевченко виробив власний погляд на історію України, її самобутність, накреслив політико-державницький ідеал українців. Своє бачення найважливіших подій і явищ української та європейської історії, шляхів розвитку рідної мови, освіти й національної культури він виклав у низці художніх, публіцистичних творів, щоденнику, автобіографії та численних листах.

Виразно історичне спрямування мали твори Т. Шевченка, які увійшли до збірки «Кобзар»: «Гайдамаки», «Чернець», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам...», «Сон», «Кавказ», «Тризна», «Гамалія», «Розрита могила», «Холодний Яр», «Великий льох», «Москалева криниця», «Плач Ярославни» та ін. Його погляди на Київську Русь і Галицько-Волинське князівство, козацьку добу, Б. Хмельницького, І. Мазепу, на гайдамацький рух і Коліївщину, на політику царизму щодо України йшли далі історичних концепцій автора «Історії Русів», М. Маркевича та М. Костомарова. Він очищував історію від псевдогероїчних міфів, великодержавницьких фальсифікацій, різного роду спотворень, доводив безперервність етногенезу українців від давніх часів. Уперше в українській інтелектуальній історії поетом була сформульована ідея нації як «духовного трансцендентного континууму мертвих, і живих, і ненароджених» (М. Жулинський).

Особливий інтерес виявляв поет до знакових історичних подій та осіб. Так, він високо оцінив національно-визвольну і державницьку діяльність гетьмана Б. Хмельницького й водночас *«так і не простив Богданові Хмельницькому Переяславської ради»* (В. Панченко). В оцінках постаті гетьмана І. Мазепи був близький до поглядів Вольтера і К. Рилєєва. В поемі «Чернець» він порівнює сивого гетьмана з совою – символом мудрості. У художньому світі Т. Шевченка фігурують й інші гетьмани, зокрема П. Дорошенко, П. Полуботок, а також провідники селянських повстань і гайдамацького руху: Іван Підкова, Тарас Трясило, Устим Кармалюк, Іван Гонта, Максим Залізняк та ін.

Як член Кирило-Мефодіївського товариства Т. Шевченко добре знав політичну доктрину братчиків. Слов'янську єдність, однак, він розумів, перш за все, як духовну спільність слов'янських народів (метафора «слов'янське море» напрочуд точно це виражає). Слов'янофільство поета було повністю підпорядковане національній ідеї, точніше – ідеї національної свободи та самостійності слов'янства серед інших європейських народів.

Т. Шевченко різко негативно оцінює політику російських царів, особливо Петра I, Катерини II, Миколи I, з іменами яких пов'язаний наступ на українські вільності. Найяскравіше це простежується у поемах «Великий льох», «Кавказ» і «Сон». Гірко викривальні слова він адресує українській політичній еліті, котра зневажила українську свободу.

Критичне ставлення поета до держав і політичних сил, що зазіхали на свободу українського народу, зовсім не означає його негативного ставлення до держави взагалі. У творах Т. Шевченка виразно простежується державний ідеал, яким є національна держава, щодо України – Гетьманщина, створена вільними людьми, хоча перспективи її відродження оцінювалися поетом вельми невтішно. Тому лейтмотивом крізь усі історіософські візії Кобзаря проходить риторичне питання: *«Коли ми дїждемося Вашингтона / З новим і праведним законом?»*. І дуже хочеться, щоби реальністю стали його ж такі слова, сповнені вірою в те, що *«дїждемось-таки колись»* («Юродивий»).

К. іст. н., доцент, декан факультету української філології та соціальних наук Л. В. Чорна.

Привідкриваємо сторінки наукового шевченкознавства

Українське наукове шевченкознавство за останні роки здійснило посутні кроки. Міцно ввійшли в науковий обіг праці репрезентантів доби «розстріляного відродження» (Сергія Єфремова, Миколи Зерова, Бориса Навроцького, Миколи Плевака, Павла Филиповича) та української еміграції (Юрія Бойка, Євгена Маланюка, Юрія Шереха), відчутно змінивши уявлення про іпостасі унікальної постаті Тараса Шевченка.

Сьогодні, як ніколи, в оцінці Шевченка назріла нагальна потреба надання незаперечної переваги аналітичній думці перед «молитовним екстазом», «бездумним забалакуванням», реаліям – перед міфами й підручковими стереотипами, виникла необхідність виваженої оцінки та зосередженого «думання» – перед пишномовною риторикою.

У цьому сенсі на особливий статус претендує **наукова шевченкіана кївських неокласиків** (Миколи Зерова, Максима Рильського, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмари, Освальда Бургардта), котрі у 20-х роках ХХ століття закладали основи наукового академічного шевченкознавства. На їх праці, в яких Шевченко трактувався без купюр і фальсифікацій, радянською системою було накладено найстрогіше табу. Сьогодні ми нарешті маємо можливість без відомої ідеологічної зашореності наблизитись до істинного Шевченка саме завдяки глибоким студіям П. Филиповича («Шевченко і романтизм», «Шевченко і Гребінка», «Шевченко і декабристи», «До студіювання Шевченка та його доби»), М. Зерова («Хронологічна канва Шевченкової біографії», «Форма Шевченкової поезії», «Шевченкова творчість. «Кобзар», «Гайдамаки», «Кобзар» Шевченко в русских переводах», «Шевченко і Аскоченський», «П. Куліш – Т. Шевченко», «Тарас Шевченко. Біографічні студії», «Шевченкова творчість. «Три літа», «Шевченкова творчість. «Невольничча муза». Останні поезії», «Російські повісті Шевченка»), М. Драй-Хмари («Генеза Шевченкової поезії «У тієї Катерини хата на помості») та ін. Ефект від такого наближення настільки значний, що «фактично перед нами постає новий Шевченко» (Є. Маланюк).

Шевченкознавчий доробок неокласиків вимагає сьогодні переходу від його першопрочитання до об'єктивної оцінки та активного входження в науковий обіг. Їх глибокі студії привідкривають важливу сторінку в історії українського шевченкознавства, употужнюючи його інтерпретаційні можливості.

Слово Шевченка в сучасному освітньому просторі

К. філол. н., доцент кафедри української мови і літератури Толчук О. Ф.

Тарас Шевченко завжди сучасний, бо кожне покоління бере від нього те, що здужає взяти. Це стосується і окремих людей, і цілих поколінь. Сьогодні ми спостерігаємо повернення до творчості і нову рецепцію нашого генія учнями загальноосвітніх навчальних закладів, для яких Шевченко став сучасником. Кожне покоління наново відкриває для себе геній Кобзаря. Шлях до «нового» Шевченка позначений працями Г. Клочека, О. Забужко, В. Пахаренка, інших літературознавців.

Нові акценти вносяться й у «шкільне шевченкознавство». Як відомо, методика літератури покликана відповісти на три запитання: «**що вивчати?**», «**як вивчати?**» і «**для чого вивчати?**».

Яким повинен постати Шевченко перед учнями? «Геній у шапці та кожусі»? Наскільки близьким і цікавим буде такий поет сучасному дев'ятикласнику. Звідси логічно витікає запитання: «Як зробити Шевченка ближчим і, що головне, цікавим сучасному школяреві?». Відповідно, головне завдання вчителя – показати, що поезії Кобзаря були і є цікавими та привабливими.

Як показує аналіз методичних праць та шкільної практики, проблема є вельми гострою. Учителі відчують брак порад щодо сучасного прочитання лірики Шевченка, методичні розробки часто хибують на ідеологічну заангажованість. Не завжди враховується психологія сучасного учня, який виріс і сформувався в умовах інформаційного суспільства з новими поглядами на світ і місце людини в ньому.

Значним «проривом» у методиці вивчення творчості Шевченка є праці Г. Клочека. Учений визначає такі літературознавчі принципи сприйняття спадщини поета: *очищення від ідеологічних стереотипів; Шевченко як поет національної ідеї; акцентування на художній вартості творів Кобзаря; твори Т. Шевченка – носії загальнолюдських моральних цінностей*. Національна ідея як основа аналізу та вивчення творів Кобзаря, як і в працях сучасного методиста Б. Степанишина, ставиться вченим на перше місце.

...Інноваційні методичні пошуки нових аспектів прочитання та вивчення в школі творчості Т. Шевченка тривають за активної участі вчених-методистів та вчителів-практиків. Слово Кобзаря, поставлене «на сторожі» високого Духу, для молодого покоління має стати дороговказом у виборі життєвого шляху в сучасному розбурханому і прагматичному світі.

К. філол. н., доцент кафедри української мови і літератури Погорелова А. Д.

Слово Тараса Шевченка – код національної ідентичності українців

Проблема української ідентичності та відродження національної ідеї – одна з головних домінант творчості Т. Шевченка. Національне самоствердження поета, його мовне самовизначення на користь рідної мови, збереження пам'яті про історичну минушину земляків, сприйняття батьківщини не лише як географічно-територіальної одиниці, природи, місця народження, а і як духовної субстанції, органічної складової психотипу народу впливало на становлення національної ідентичності українців. І якщо у творчості І. Франка, на переконання О. Забужко, «філософська рефлексія над національною ідеєю природно тяжіла до художньо-образних форм саморозгортання», то у Т. Шевченка вона представлена як «унікальна форма синтезу філософської рефлексії з архетипами колективного несвідомого». Тому поета справедливо вважають речником національно-естетичної парадигми в національно-історичному контексті, бо реакція на соціальні кривди народжувала твори, в яких сконцентрувався духовно-моральний світ національно-історичних, християнсько-естетичних цінностей українського народу на архетипному рівні.

Т. Шевченко чітко усвідомлював ті чинники, які викристалізують українців як окремішню спільноту й сприяють становленню їхньої національної ідентичності. По-перше, найголовнішим консолідаційним фактором і ознакою нації є його мова. Знання рідної мови, культури, історії – це шлях до самопізнання, самоідентифікації та самоствердження. По-друге, Шевченкові твори є свідченням багатолітньої трагічної історії українців, об'єктивним літописом героїчного минулого нашого народу. По-третє, Т. Шевченко оспівує найвищий ідеал – свободу та найвищу міру вияву свободи нації – створення національної держави. В цьому сенсі він став не тільки виразником українського національного «Я», а й тією особою, котра долучилася до процесу формування цього «Я». Своє національне «Я» митець знаходив лише у зв'язку з батьківщиною і національною «родиною». Аналітико-психологічна проникливість Кобзаря реалізувалась значною мірою завдяки сповідальним інтонаціям, щільній співвіднесеності зображаного з його суб'єктивним світом. Ця риса художнього вислову ліризує поезію Т. Шевченка, котра завдяки таким ознакам може бути потрактована як кризьчасовий діалог із нашим злободенним сьогоденням.

**К. псих. н., доцент, завідувач
кафедри психології І. С. Мазоха.**

Шевченкове слово як мовно-естетичний знак

Осмислення читачами національно-культурних цінностей через слово Великого Кобзаря – процес суспільно світоглядний і художньо-естетичний. Мова поета відкрита для сприйняття кожним наступним поколінням, адже особисте у його віршах тісно переплетене із загальнолюдським. Це в свою чергу свідчить про геніальність автора, а відтак дозволяє визнавати тексти поета класичними.

Мабуть, закономірно, що у поетичній мовотворчості Т. Г. Шевченка одним із ключових концептів є слово. За спостереженням С. Я. Єрмоленко, текстовий і підтекстовий зміст цієї лексеми мотивує афористичну функцію Шевченкових висловів на зразок *Ну що б, здавалося, слова; Незлим тихим словом; Я на сторожі коло їх поставлю слово* тощо.

Семантичний обсяг концептуального поняття слово у поетичних контекстах Т. Г. Шевченка визначається через систему епітетів переважно з позитивним маркуванням, як-от: *тихе, святеє, ласкаве, великеє, добре, слово правди, живе, щире, розумне, богобоязливе, мудре, пророче, тихеньке*; і рідше з негативними конотаціями – *слово мертвоє, лихе, розтленнеє* тощо. Інколи для саркастично-іронічної характеристики цей номен поетом уведено в контексти з антонімічними відношеннями типу *правдиве слово і брехнею підбите*.

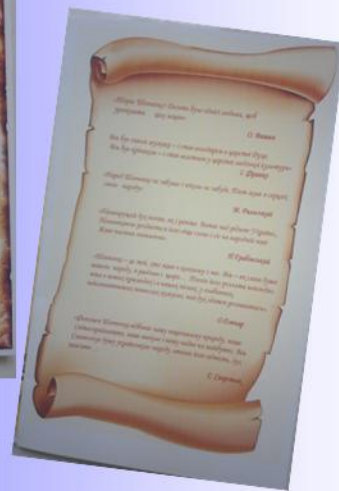
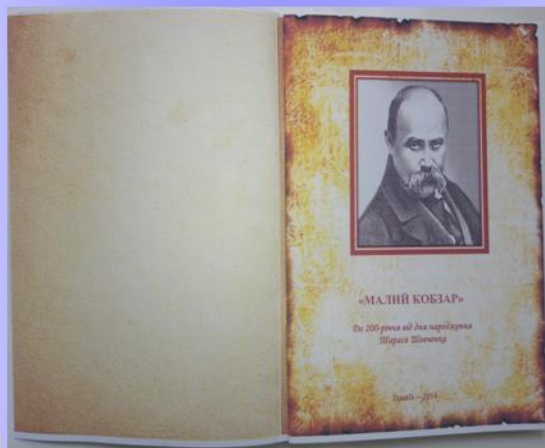
У своє лексико-семантичне поле означений концепт утягує й інші ключові контекстами, наприклад, *дума, душа, воля, доля, Україна, правда* та інші, між якими у мовотворчості поета виникають різнопланові асоціативні зв'язки, що під впливом багатьох причин сприяють перетворенню глибинного Шевченкового слова у цитати і крилаті вислови.

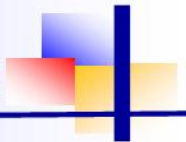
К. філол. н., доцент кафедри української мови і літератури І. Б. Циганок.

Доброю традицією став цікавий діалог між студентами факультету української філології та соціальних наук, кафедрою української мови і літератури та працівниками бібліотеки університету. Цікавим і дієвим посередником між ними стало й Шевченкове Слово. Цьогорічні роковини Кобзаря – тому яскраве свідчення. Надзвичайно багатою та неординарною стала виставка Шевченкових творів, розміщена у фойє центрального корпусу, котра привернула неабияку увагу з боку і студентів, і викладачів. Особливим чином це стосується зарубіжних видань спадщини поета, його автентичних текстів, джерелознавчих та найновіших наукових і науково-методичних праць авторитетних дослідників. Під час шевченківських читань більшість представлених на виставці джерел ознайомила й прокоментувала **бібліотекар** Р. А. Малерова. Її пізнавальний і колоритний виступ викликав особливий інтерес у студентської аудиторії.

Ще одним аспектом творчого діалогу філологів та працівників бібліотеки через слово Шевченка став перший випуск спільного видавничого проекту «Малого Кобзаря». Це ошатне видання побачило світ завдяки ретельній роботі студент-редакторів (Братінової Т., Вакаренкової Л., Вігера О.), якою професійно керує доцент Л. Г. Фоміна. Великою мірою прислужилися цінні поради щодо художнього оформлення та верстки тексту фахівця О. Г. Колесникової – завідувача читальним залом університету. У збірці вміщено вісім віршів та авторських малюнків Т. Г. Шевченка (кількість ліричних творів визначено за зразком першого видання «Кобзаря»). Побажаємо нашим юним редакторам нових креативних ідей в популяризації Шевченкового слова та плідних успіхів у їх практичній реалізації.

Слово Шевченка і слово духовних отців

Відомо, що сучасне літературознавство пропонує множинність підходів до тлумачення світогляду Тараса Шевченка, зокрема його релігійних засад. Безперечним є той факт, що поета й справді визнано релігійним митцем не просто тому, що велика частина його творів тематично пов'язана з Біблією, і не тому, що він часто звертався до Бога, а завдяки глибинним структурам мислення.

Чи був знайомий Шевченко з положеннями релігійної філософії, достеменно невідомо. Існують припущення, що в його полі зору були не тільки біблійні тексти, але й релігійно-філософські вчення Отців Церкви. Українська письменниця-дисидентка, правозахисниця, публіцистка, літературознавець Ірина Калинець у своїй науковій розвідці «Шевченко і святий Августин» припускає, що найосновнішим здобутком Шевченка є осмислення й переосмислення ним августинівського поняття людської душі, як Душі України, відтак і такого поняття, як «воля». Український поет не лише значно поглибив концепцію Августина, а й випередив пізніші філософські спроби пояснити таке поняття, як «нація». Переосмисливши августинівське поняття доброї волі – визначальної функції індивідуальної людської душі, як визначальну, від Бога, функцію душі народу, Шевченко накреслив унікальну за своїм значенням концепцію нації як безсмертної Душі народу, яка має історичну пам'ять, історичну самосвідомість і добру волю – волю до дії, до боротьби за свободу.

Аксіомою нині є той факт, що з Шевченком пов'язане відродження української нації. Та чи можливе таке відродження без вікового здобутку найсвітліших духовних вчителів людства – тих святих, які натхненним словом і виснажливою працею освітлювали шлях до істини і пізнання? Це питання звучить риторично. Сьогодні цей імператив набуває особливої актуальності.

*Матеріал підготувала магістрантка **Марина Вельчева***

У полоні Кобзаревого слова

Безмежна і велика любов до рідної землі надихає на відкриття справжнього генія України – Тараса Шевченка. Від першого знайомства із поетичним словом Кобзаря поринаєш у далекі часи нашої історії, проймаєшся болем за Україну та її народ, розумієш, що Шевченко став доленосною постаттю для нації, її життєдайним джерелом.

Сьогодні живе слово поета є потужним магнітом, дороговказом на складному життєвому шляху і кожної людини, й народу загалом. У проникливих рядках Кобзаря молитовно лунає палка віра в те, що:

... оживе добра слава,

Слава України,

І світ ясний, невичірній

Тихо засіяє...

Дар'я Заболотна

студентка III курсу факультету української філології та соціальних наук

Із Словом Кобзаря у серці...

Вікентій Вересаєв писав: «Я не знаю іншого поета, який би так повно поєднав у собі поета національного і поета народного, як Шевченко». Ці рядки влучно й точно характеризують постать Великого Кобзаря.

Тарас Шевченко – ідеал істинного патріота, який не міг без болю перейматися стражданнями рідного народу, долею його мови, культури. Кожен твір митця пронизаний цією неповторною, глибинною та палкою любов'ю, пророцтвами й вірою у світле майбуття свого краю. Він дав нащадкам урок невідомого патріотизму та пристрасного гуманізму.

Це поет, який явив своїм життям і творчістю духовне явище національного рівня й водночас світового засягу, продемонстрував взірць відданого служіння народові України й прагнення «людей і Господа любити»...

Я горда з того, що народилася у квітучому краї, оспіваному Кобзарем, ім'я якому – Україна. Шевченкове слово надихає нас, сучасну молодь, розбудувати її, ненастанно працювати для її процвітання, виконувати заповіді нашого Пророка, гідно нести у серці його Слово волі, Слово Добра та Любові, повсякчас пам'ятаючи про пристрасний заклик із «Послання...», звернений до нас крізь роки: «...Учіться, читайте, і чужому научайтесь, і свого не цурайтесь...»

Студентка 4 курсу факультету української філології та соціальних наук **Ганна Терзі**.

Слово Кобзаря у світовому просторі

ДУМКА
(Тече вода в синє море)

Переклала
ВІРА РІЧ

SONG

The waters flow down to the sea
And never more return;
A Cossack goes to seek his fortune,
— Fortune there is none.
The Cossack journeys far away
Where dance the dark blue waves, —
Like them the Cossack's heart is dancing,
But thought speaks and says:

“Where do you journey, without asking?
To whose care abandoned
Father, and your dear old mother,
And a fair young maiden?
In foreign parts the folk are strange,
And hard to live, indeed,
Among them; — none to share your tears,
No one with whom to speak”.

The Cossack sits there on the further
Shore — the blue waves dance.
He dreamed that he would find good fortune:
Sorrow crossed his path.
And now the cranes fly in long skeins
Towards the further shore.
The Cossack weeps — the beaten tracks
Are overgrown with thorns.

[1838]

Vera Rich

САДОК БИШНЕВИЙ...

Переклав
ГАНС КОХ

ABEND

Im Kirschengärtlein vor der Hütte
Man tausend Käfer summen hört.
Die Pflüger wenden Pflug und Pferd,
Die Mädchen schleunen ihre Schritte,
Die Mütter warten vor dem Herd.

Gedeckt der Tisch steht vor der Hütte,
Das Töchterlein die Schüsseln bringt.
Die güldne Abendstern erblinkt:
Die Mutter abendliche Bitte
Im Sang der Nachtigall verklingt.

Die Windlein lagern vor der Hütte,
Die Mutter legt sich auch dazu:
Bald schlafen Mensch und Feld und Kuh.
Nur Nachtigall und Mädchenschritte
Verscheuchen noch des Dorfes Ruh.

[1847]

Hans Koch

МЕНИ ОДНАКОВО...

Переклали
О. ТОКАРЖЕВСЬКА-КАРАШЕВИЧ
і Ш. ТІЯК

QUE JE VIVE — OU NE VIVE — EN UKRAINE ...

Que je vive — ou ne vive — en Ukraine;
Qu'un ami — de mes pleurs — se souvienne,
Ou m'oublie — étranger — en ce val:
Cela m'est bien égal!...

Loin des mien — et bien loin — de l'Ukraine,
Loin de tout — que je meure — à la peine,
Qu'au tombeau — soit mon rêve — et son mal
Cela m'est bien égal!...

Sans laisser — une trace — en Ukraine,
(O, pays — glorieux — sous la chaîne!)
Qu'en exil — mes sanglots — ne s'exhalent:
Cela m'est bien égal!...

A son fils — ne dira — pas le père:
„Il es mort — prions Dieu — pour l'Ukraine!”
Que ce fils — prie ou non — sur ma dalle:
Cela m'est bien égal!...

Mais qu'un jour — je la voie — cette Ukraine,
Assoupie — par la Ruse — et la Haine,
Tout à coup — dans le feu — mise a mal!...

Que j'entende — et ses cris — et son râle!
Cela ne m'est égal, cela ne m'est égal!
Hélas! Cela ne m'est égal!...

[1847] La Princesse de Tokary
et Charles Tillae

Нащадки шевченкового слова

Краяни

Черкащино! До тебе завжди лину,
додому всі ведуть мене жалі,
бо я зросла у краї твого сина –
Пророка української землі.

«Кобзар» узявши вперше в руки,
відчула головне в житті –
«Апостол правди і науки» –
це світоч на моїй путі.

Ти словом мудрим та величним
і духом вільного буття,
Кобзарю, правди сенсом вічним
окрилюєш моє життя!

Марина Коваль

*студентка II курсу Факультету української
філології та соціальних наук.*

Поезія

Поезія - це завжди неповторність,
Порив душі, спів серця, блиск очей.
В ній не живе брехня життя й потворність,
У ній лиш мрії зоряних ночей.

Всі спогади у ній найяскравіші,
І найпрекрасніші у неї почуття,
Бажання завжди тільки найсильніші,
У ній любов і ніжність до життя.

А хтось сумує й плаче у віршах,
І виливає сльози кров'яні,
Бо він не бачив навіть уві снах
Любові й вірності в серці молодім.

Тож не страждайте, люди, до нестями,
Ви бережіть поезію в собі.
Завжди лікуйте душу почуттями,
Бо це найкращі ліки на землі.

Надія Кравченко

*студентка II курсу Факультету української
філології та соціальних наук.*

Плекайте, браття, рідну мову...

Плекайте, браття, рідну мову,
Вона ж бо в нас така одна!
Згадайте пісню колискову
І запах хліба й молока!
Шануйте, браття, рідне слово,
Воно початок усього!
Споконвіків воно, панове,
Не полишало нікого!
Вслухайтесь в пісню солов'їну
І в шелест степів і гаїв,
Вдивіться в неба между голубінну,
Відчуйте запахи високих гір!
Відчуйте все – то наша Україна,
Малий шматочок раю на Землі!
Душа її незламна та нетлінна,
І має вона крила золоті!
Відчуйте все, бо це – ваша родина,
Це ваша ненька, це – ваша душа!
І кожної хвилини безперивно
Вона вас ні на мить не полиша!
Плекайте, браття, рідну Україну,
Її ви діти – милі, дорогі!
Вслухайтесь, браття, в пісню солов'їну
Й оспівуйте усім свої краї!!!

Валерія Засовенко

*студентка IV курсу Факультету української
мови і літератури.*